

Надія Щипель

Ченажерливі рослини

Письменники-фантасти, змальовуючи життя на далеких планетах чи невідлі досліди вчених-землян, описують страшних хижих рослини, які здатні нападати на тварин. „Ну й вигадка! – засміється хтось, – Не можуть рослини їсти тварин“. І буде неправий. Перед тим як „створити“ позаземне життя, автори наукової фантастики детально вивчають особливості земних рослин і тварин. Є на нашій планеті рослини, які полюють на тварин! Що-правда, живляться вони дрібнесенькими організмами, переважно комахами. „Ну, може, й є, – під натиском погодиться хтось. – Але це, напевно, десь у далеких тропічних недосліджених лісах“. І знову помилиться. У нас, в Україні водяться рослини-хижаки!

Пам'ятка комарику

Росичка круглолиста (*Drosera rotundifolia*). В Україні трапляються три її види. І якщо росичка круглолиста зустрічається досить часто, то росички англійська і середня занесені до Червоної книги України. Але й росичка

Смерть мухам!

або

круглолиста росте в малодоступних місцях – на сфагнових болотах, торфовищах на Поліссі, у Карпатах та Лісостепу. На її листках є залози, котрі виділяють липку блискуючу рідину, від якої листок здається вкритим росою (звідси і назва рослини). Комаха, сівши напитися такої „роси“, відразу прилипає до листка. Росичка ловить, убиває і споживає дрібних комах. Так і хочеться разом з Д. Н. Квайгородом застерегти маленьку комашню: „Гей, брат-комарик, пам'ятай: на лист росички не сідай...“

Рачок в мішку

До росичкових належить також Альдрованда пухирчаста (*Aldrovanda vesiculosa* L) – водяна рослина з нитковидним стеблом завдовжки 3–15 см, яка вільно плаває на поверхні води. Трапляється дуже рідко в стоячій воді озер, ставків, у річках в Прикарпатті, на Поліссі, в лісостепу. Занесена до Червоної книги України. На кінчику листка утворює розширення, яке складається з двох округлених частин, нахилених одна до одної. Від наймен-

Квіти пухирника

Пагін пухирника

Пухирник цвіте

шого дотику вони закриваються і не випускають здобич з „пастки“. Альдрованда живиться дрібнюсінькими рачками, переважно дафніями. Процес травлення може тривати місяць, після цього листок здебільшого відмирає.

Інша рослина – пухирник звичайний (*Utricularia vulgaris* L) – росте у стоячих водах майже по всій Україні. У зв'язку з водним способом життя у нього відсутні корені. На листках міститься дуже багато пухирців (на одному може бути до 200). Це – ловильні апарати. Пухирці – завбільшки з голівку шпильки, прозорі, мають отвори, оточені волосками і закриваються чутливими клапанами. Від найменшого дотику клапан відкривається. Якщо жертва потрапила в пухирець, вона вже не зможе вирватися з нього, бо клапан відкривається лише всередину. На стінках пухирця є залозки, які виділяють травний сік. Живиться пухирник прісноводними рачками, але може зловити й малька риби.

Смертельні глечики

До роду непентес (*Nepenthes*) належать 65 видів рослин. Декілька з них занесені до Міжнародної Червоної книги (*N. Rajah*, *N. Rafflesiana*, *N. Khasiana*). Ці рослини живуть у тропіках. Їх листки мають вигляд вертикально стоячого глечика з кришечкою. Глечик є пасткою для комах – адже кри-

Альдрованда

шечка закривається. Стінки виділяють приблизно літр травних соків, які перетравлюють полонених комах.

Чи наше щастя...

Комахоїдних рослин є значно більше, ніж ми згадали. Чому вони задовольняють свої потреби у поживних речовинах у такий хижацький спосіб? Фотосинтезували б собі тихо на сонечку. Для здійснення фотосинтезу рослинам нічого не бракує – і води є доволі, і вуглекислого газу вистачає. Але, виявляється, рослинам для утворення власних білків необхідні солі нітрогену, яких у місцях проростання комахоїдних рослин обмаль. Напевно, не лише солі нітрогену отримують комахоїдні рослини, поїдаючи комах, бо пухирник при підживленні нітратами все одно не цвіте, і зацвітає лише тоді, коли у воді з'являється улюблений корм – рачки.

Щастя, що земні рослини-хижаки дрібні. А уявіть, що ви опинилися на іншій планеті. І, в порівнянні з іншими організмами, ви – маленький комарик. А ще солей нітрогену обмаль... Якщо можете таке собі уявити, то, напевно, виростете і станете письменником-фантастом або космобіологом.

Ловильні листки непентесів

Альдрованда